

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

Romská otázka jako morální a sociální problém

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Jaroslav Nevoránek, CSc.

Vypracoval:

Radek Vyskočil

Brno 2005

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou závěrečnou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně na základě studia použité literatury a všechny prameny, ze kterých jsem čerpal, jsou uvedeny v přehledu použité literatury.

O B S A H :

Ú V O D	1
1. HISTORIE ROMSKÉHO ETNIKA	2
1.1. HISTORIE A PŮVOD ROMŮ	2
1.2. PŘESÍDLOVÁNÍ A JEHO PŘÍČINY	5
1.3. POJMENOVÁNÍ	6
2. Z HISTORIE ROMŮ NA ÚZEMÍ ČECH MORAVY A SLOVENSKA	8
2.1. PRVNÍ ZMÍNKY O ROMECH NA NAŠEM ÚZEMÍ	8
2.2. OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	15
2.3. ROMSKÝ HOLOKAUST ZA VLÁDY NACISTŮ	16
2.4. ROMOVÉ V POVÁLEČNÉM ČESKOSLOVENSKU	
DO ROKU 1989	17
3. VÝCHOVNÉ A SOCIÁLNÍ PROBLÉMY ROMSKÉHO ETNIKA	19
3.1. SUBETNICKÉ SKUPINY NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY	19
3.1.1 SLOVENŠTÍ ROMOVÉ	19
3.1.2 ČESKOMORAVŠTÍ ROMOVÉ	20
3.1.3 OLAŠŠTÍ ROMOVÉ	20
3.1.4 NĚMEČTÍ ROMOVÉ – SINTI	20
3.1.5 SVĚTŠTÍ ROMOVÉ	21
3.2. CHARAKTERISTIKA ROMSKÉ RODINY	21
3.3. ROMSKÉ DÍTĚ KDYSI A DNES	23
4. SOCIÁLNÍ PROBLÉMY ROMSKÉHO ETNIKA V BRNĚ	25
4.1. ROMSKÁ KRIMINALITA	25
4.2. KAPESNÍ KRÁDEŽE	26
4.3. STATISTICKÝ PŘEHLED NÁPADU KAPESNÍCH KRÁDEŽÍ	
ZA ROK 1999 - 2004	29

Z Á V Ě R	33
RESUMÉ	35
ANOTACE	36
PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY	37

Ú V O D

Vývoj společenských procesů postupuje kupředu čím dále rychlejším tempem. Přesto v naší společnosti žije početná skupina lidí, která se zmíněných změn do značné míry účastní jen okrajově - touto skupinou jsou Romové. Vzájemný vztah příslušníků romské národnostní menšiny, tzv. minority a příslušníků většinové společnosti, tzv. majority je poznamenán značnou nedůvěrou na obou stranách. Tyto problémy mají hluboké kořeny a jejich řešení si vyžádá dlouhodobé úsilí všech lidí, kterým není rozvoj našich vzájemných vztahů lhostejný. Romové svou odlišností etnické skupiny mají a dlouho budou mít v rámci společnosti zvláštní postavení. Mají odlišný svébytný sociokulturní systém, jehož struktura se vzděláváním, pracovním zapojováním a podílením se na hmotných a kulturních statcích, značně mění. Je velmi variabilní a vývojově směřuje k dalším změnám ve smyslu pozvolného, ale stálého přizpůsobování životního stylu většinové společnosti.

Svou práci jsem rozdělil na čtyři stěžejní části, kdy v první je rozebrána historie romského etnika, tedy původ, pochod Romů na Západ a pojmenování, v druhé části pokračuje historickým náhledem na romskou problematiku na území Čech, Moravy a Slovenska od feudalismu přes první republiku, nacistický holocaust až do současné doby. V třetí a čtvrté části své práce jsem se zaměřil na výchovné a sociální problémy romského etnika a na s tím související morální problém vzájemného soužití minorit a majorit. Vzhledem ke své profesi jsem v poslední části věnoval pozornost romské kriminalitě a kapesním krádežím ve městě Brně za rok 1999 až 2004, na kterých se nejvíce podílely osoby romského původu.

1. HISTORIE ROMSKÉHO ETNIKA

1.1 Historie a původ Romů

Jedním z problémů, které sleduje srovnávací jazykověda a historie, je nepochybně otázka etnogeneze, tj. otázka etnického původu Romů, která v romistické literatuře zaujímá až dosud nejpřednější místo. O její důležitosti v probíhajících etnosociálních a etnokulturních procesech v rámci interetnických vztahů není možno pochybovat jak z hlediska společenského, tak i historického. Polistopadový demokratický vývoj, jenž tak hluboce ovlivnil změny v společenském postavení Romů, vyvolal zcela logicky jejich neobvyklý zájem o svoji minulost, o poznání svých dějin. Z těchto důvodů si kladou pochopitelně otázku : Kdo vlastně jsou Romové? A odkud pocházejí?

Pátrání po původní vlasti Romů bylo od středověku, kdy se objevili v Evropě, velkým úkolem pro historiky. Datum jejich příchodu do Evropy není možné přesně určit, protože se jednotlivé skupiny Romů rozptylovaly po Evropě nezávisle na sobě, každá svou cestou. Lze se opírat pouze o dochované záznamy v archívech měst. Uvedená data v archívech ukazují "oficiální" objevení, neukazují přesný příchod, neboť se do těchto archívů dostala až v souvislosti s nějakou událostí.

V dobových kronikách existuje mnoho zmínek o putujících kejklřích, bavících feudální pány, o tanečnicích spoře oděných v zářivých barvách, oblíbených u panských dvorů a nenáviděných zbožnými a váženými občany. Takto mohli být Romové zaměňováni s potulnými tlupami "umělců". Náhle se tedy asi ve 14. století začalo potulovat a putovat z místa na místo společenství lidí, které se od ostatních obyvatel lišilo tmavší pokožkou, oblečením, osobitým způsobem života, vlastním, zcela nesrozumitelným jazykem, temperamentem a neochotou podřizovat se tlaku většinového obyvatelstva. Středověcí učenci si proto kladli otázky, kdo jsou Romové, odkud do Evropy přišli a jaká je jejich původní vlast. Po dlouhá staletí si Evropa nedokázala na tyto otázky odpovědět. S tajemným původem Romů pak souvisel i odstup, který mezi Romy a ostatním obyvatelstvem vznikl a který do určité míry přetrvává dodnes.¹ Nejznámější a nejrozšířenější názor na původ Romů byl, že pocházejí z Egypta, odkud přišli do křesťanských zemí. V mnoha zemích je také

pojmenovali podle jejich domnělého egyptského původu - Gitanos (ve španělštině), Gitanes (ve francouzštině) či Gypsies (v angličtině) - ale ve skutečnosti jsou tato jména patrně odvozena od názvu oblasti Malý Egypt na Peloponésu nebo v oblasti Malé Asie. V jižní a východní Evropě byli pojmenováni podle manichejské sekty kněžích Athiganoi - Atsiganos, z čehož vznikla další skupina pojmenování - Zingaro (v italštině), Tsigane (ve francouzštině), Zigeuner (v němčině), Cigáni (ve slovanských jazycích) i české Cikáni. První krok k odpovědi na otázku, kdo jsou Romové, učinil náhodou v roce 1763 maďarský student teologie Štefan Váli, který se v Holandsku v Leydenu setkal s několika Indy - Malabary, kteří tam byli na studiích medicíny. Váliho zaujala jejich podobnost s Romy, které dobře znal ze svého maďarského domova. Nezůstal jen u vnějšího dojmu a zapsal si víc než tisíc malabarských slov, která používali, spolu s jejich významem. Když se vrátil do vlasti a zjišťoval u Romů význam zapsaných slov, byl překvapen podobností jazyků. Na tento začátek navázalo podrobné studium, kterému se věnovala celá řada odborníků - lingvistů, historiků, etnologů. Indický původ Romů je dnes mimo jakoukoli pochybnost. Dohady o tom, do které kasty Romové v přísně rozdělené indické společnosti náleželi, vedou mezi sebou dlouhá léta lingvisté i historikové. Většina odborníků však předpokládá, že Romové patřili k nejspodnější kasti. (Indická společnost se dělila na nejvyšší kasty brahmínů (kněžích), po ní následovala kasta kšátriů (vládci a bojovníci) a vajíjů (řemeslníci, rolníci, obchodníci). Nižší kastou byli šúdrové (sluhové a pomocné síly) a nejnižší kasta byli tzv. nedotknutelní. Příslušnost Romů k této kasti by vysvětlovala i důvod, proč Romové začali Indii od 8. století opouštět. Tento časový údaj potvrzuje i fakt, že v jejich jazyce nejsou zachyceny změny, ke kterým došlo v příbuzných indických jazycích později. Je možné, že Romy z Indie vyhnala i častá sucha a s nimi spojený nedostatek potravy, nebo se chtěli vymanit z přísně rozdělené indické kastovní společnosti a hledat nová "odbytiště" pro své výrobky a služby. O indickém původu svědčí nejen jazyk, ale i překvapivá podobnost některých zvyků, podobná společenská struktura, výběr povolání, stejná technologie zpracování kovů aj. Romskou historii mohli nejpřesněji vypátrat lingvisté podle vývoje romských dialektů. Díky tomu, že vývoj jazyků má své zákony, mohli lingvisté nejpřesněji určit dobu a místa pobytu. Mezi prvními jazykovědci toto upřesnil Martin Block (1936): *"Počet cizích vypůjčených slov v*

---

¹ Nečas, C.: Romové v českých zemích včera a dnes, 1. vydání, Masarykova univerzita Brno, červen

romštině koresponduje s délkou pobytu v různých zemích." Díky tomuto osvětlení můžeme postup Romů z Indie do Evropy odhadnout s větší přesností.

Dle názoru lingvistů a historiků Romové postupovali z Indie v závislosti na geografických podmínkách přes Mezopotámii na Blízký východ, do asijské části Turecka, kde se velká část Romů zastavila a setrvala asi tři století (12.-15. století). Tato doba jim pomohla v první orientaci v nové kultuře a ulehčila pozdější postup Evropou. V souvislosti s mongolskou a tureckou expanzí pokračovali přes Malou Asii a Balkán, nějakou dobu asi pobýli v Řecku, o čemž svědčí četná řecká slova v romštině, a dále postupovali údolím Dunaje do střední Evropy. Jiná větev přešla Arménii, Kavkaz, později Rusko a dosáhla až Skandinávie. V 15. století byli již Romové rozptýleni po celé Evropě, Anglii a Skotsko z toho nevyjímaje. Zpočátku tito lidé budili zvědavost a jejich exotické vzezření dávalo podnět k různým úvahám o důvodech jejich toulavého života a domněnkám o jejich pravlasti. Evropské obyvatelstvo bylo tedy zpočátku ke kočovníkům shovívavé, přijímalo je jako kající křesťanské poutníky, za které se vydávali. Kronikáři popisují jejich vzezření a přirovnávají je k Tatarům. Tmavá kůže, k městům se blížili v dlouhých karavanách, někteří pěšky, jiní na koních, s vozy plnými zavazadel, žen a dětí. Střední Evropa si ještě dobře pamatovala tatarské nájezdy a Romové, kteří si byli dobře vědomi své podobnosti s Tatary, se představovali jako mírumilovní lidé a dobří křesťané. Někde Romy dokonce vítali, protože přinášeli nové technologie zpracování železa a kovů, přinášeli nové zkušenosti a přicházeli - alespoň podle svých výpovědí - od Božího hrobu. Středověký člověk, který setrval na jednom místě, chápal mimo jiné putování jako formu oběti, pokání. Proto považoval i lid, který stále putuje, za kající. Tyto představy Romové podpořili vlastními legendami. Snažili se obyvatele středověkých měst přesvědčit, že svým putováním musí činit pokání za hříchy svých otců, kteří odmítli přijmout Pannu Marii s Ježíškem, když utíkali před Herodesem do Egypta. Další všeobecně rozšířenou legendou bylo ospravedlnění kočovného života jako trest za to, že zapřeli křesťanství, a sedm let musí tuto zradu odpykávat neustálým putováním z místa na místo.

V evropském prostředí se ocitli Romové ve zcela zvláštní situaci, protože jejich skupinové neformální normy nebyly vždy v souladu s normativním a

hodnotovým systémem okolního většinového obyvatelstva. Proto je pro Romy dodnes těžké nalézt kompromis, podle kterých norem se chovat. Romové žili vždy v uzavřených skupinách a odstup majoritních společností k nim toto uzavření se do svého skupinového světa ještě posílil. Většinová společnost byla a bohužel zůstává pro Romy cizí skupinou, která je v minulosti odmítala, a proto se k ní bez rozpaků chovají jako k "nevlastním", které není ostudné všelijak podvádět a různě "zkoušet." V roce 1763 evangelický student teologie I. Vályi poznal v nizozemském Leidenu indické kolegy, kteří se nápadně podobali Rómům z jeho rodného Gyoru. Přišel na nápad, srovnat řeč studentů z Malabaru, kdy si zapsal asi 1.000 slov a tyto předložil maďarským Romům, kteří u většiny z nich uvedli správný význam. Na náhodné zjištění maďarského studenta které bylo publikováno navázala lingvistika a vědeckým způsobem prokázala indický původ Romů. Pravlastí Romů je tedy Indie. Jejich předkové náleželi převážně k původnímu obyvatelstvu tohoto subkontinentu. Svou tmavší pletí se poněkud odlišovali od většiny, jež nad nimi později převládla. Vzhledem k tomuto byl kastovní vývoj původního romského obyvatelstva sestupný a začal se zde prvně projevovat kočovný způsob života, který jim pomáhal uplatnit řemeslné dovednosti, zejména kovářské, ale i schopnosti bavit publikum hudbou a tancem a různými kejklemi. V nouzi si vypomáhali, jak se dalo, mimo jiné i žebrotou.

Studium romštiny probíhalo po celé 19. století, v jehož průběhu zveřejnil A.F. Pott v letech 1844-1845 a F. Miklosich v letech 1871-1882 základní díla o jazyce Romů. Oba tito němečtí lingvisté umístili romskou pravlast podle svých výzkumů do Paňdžábu, tj. na území dnešního Pákistánu a Indie, které bylo r. 1947 rozděleno mezi oba tyto státy.

Náš lingvista V. Lesný, který se věnoval studiu středoinických a novoinických jazyků, v roce 1934 uvedl, že v romštině byly zastoupeny prvky mnoha jazyků z různých oblastí střední a severní Indie a to diferencovaně u jednotlivých etnických skupin. Tuto alternativu potvrzují i závěry sovětských lingvistů T.V. Ventcelové a L.N. Čerenkova z roku 1976. Tato fakta je možno interpretovat tak, že vývoj probíhala z více skupin, které vznikaly ve střední, severovýchodní a z části i severozápadní Indii a pohybovaly se různě dlouhou dobu ve středoinickém areálu, potom větší

jejich polovina žila opět různě dlouhou dobu v Paňdžábu a částečně také v sousedním Kašmíru, zatím co jiné skupiny postupovaly západní trasou směrem do Iránu.²

1.2 Přesídlování a jeho příčiny

Romové netvořili ve své indické pravlasti homogenní společenství. Náleželi k nejnižším kastám, které se od sebe lišily svou ekonomickou úlohou i profesním zařazením. V sociální hierarchii klesali, když v důsledku rozpadu rodového zřízení nebo následkem různých přírodních katastrof, tj. sucha a po něm následující neúrodu a hladomory ztráceli své uplatnění.

Společenský pokles byl u některých kast spojen s jejich územním pohybem, který se projevoval řemeslnickým kočovnictvím nebo parazitující potulkou. Romští kováři, ale i další řemeslníci, kteří primitivně zpracovávali kov, dřevo, kůži a jiný materiál, kočovali v pravidelném okruhu. Naproti tomu romští muzikanti, tanečníci, kejklíři a různí vydědenci neodváděli žádnou produktivní práci, potulovali se za neurčitým cílem a doplňovali zdroje své obživy žebrotou, krádežemi a dalšími projevy příživnictví.

Monoprofesionálnost romských kast měla jeden společný důsledek, který podněcoval k dalšímu územnímu pohybu. S rozmnožením každé příští generace se zvyšoval počet kovářů, muzikantů atd. Kasta se proto rozdělovala na více částí, z nichž pouze jedna zůstávala v dosavadním areálu a zbývající část nebo části se etapovitě stěhovali do sousední vyživovací oblasti s nadějí, že tam bude větší poptávka po kovářské práci, hudební dovednosti a podobně. V novém areálu se pak celý vývoj opakoval. Většina z nich směřovala při tomto územním pohybu na sever, kde je přitahoval úrodný Paňdžáb, a jen málo se jich orientovalo jižním směrem. Tento exodus se uskutečňoval v několika proudech různých velikostí, které probíhaly od 8.-9. století a byly časově od sebe dosti vzdálené.

Podle toho, jak obohacovali Romové svou slovní zásobu přejímáním slov od národů, u nichž byli kratší nebo delší dobu, lze rekonstruovat směr jejich postupu do Evropy. Lingvisté rozeznávají nejméně třináct jazyků odkud docházelo k lexikálním výpůjčkám. Nejvíce slov bylo převzato z Iránu, kde se Romové na jedno století

---

² Hübschmannová M.: Základy romštiny, 1. vydání, Praha 1973, ISBN 80-85911-69-6.

zastavili a z Řečtiny, podle čehož se dá usuzovat na delší pobyt Romů v oblasti byzantské říše.³

1.3 Pojmenování

Do Evropy přicházejí Romové v mnoha vlnách a přívalech, které proudily v podstatě dvěma základními směry : hlavní značně početný a dlouhotrvající proud se prodíral přes Byzanc a Cařihrad od 10. století na Balkánský poloostrov, zatímco vedlejší a početně slabší proud přešel přes severoafrické pobřeží a už v 9. století se objevil na Pyrenejském poloostrově.

Podle kroniky neznámého mnicha autonomní republiky na hoře Athos objevili se kolem roku 1068 v Cařihradě lidé, označovaní řeckým slovem *ATHGINGANOI*. Původně to byla nadávka pro příslušníky manichejské sekty, která vznikla krátce předtím v maloasijské Frýgii a věnovala se věštění a kouzelnictví. Šlo tedy o dovednost, se kterými se vzápětí nato prezentovali také romští příchozí. Z názvu pak vzniklo nejrozšířenější pojmenování Romů, které proniklo do středověké latiny (*Acinganus, Cinganus, Cingeros*) a postupně rovněž do turečtiny (*Cingene*), bulharštiny (*Acingan, Cigan*), maďarštiny (*Czigán*), polštiny a ruštiny (*Cygan*), němčiny (*Zigeuner*), francouzštiny (*Tsigane*), italštiny (*Zingaro*) a jiné.

Průchod a možná krátké zastavení v tzv. Malém Egyptě přivedlo Romy k myšlence, aby zaměnili tuto oblast na Peloponésu se severoafrickým Egyptem a vykonstruovali pověst o svém egyptském původu. V této domnělé vlasti odmítli prý pomoc svaté rodině při jejím útěku před Herodesem a za tento prohřešek museli putovat do Říma pro papežské odpuštění. Odtud je pak zbožná Evropa často nazývala Egyptřany. Jan Vodňanský ve svém latinskočeském slovníku "Lactifer" z roku 1511 podává k tomuto následující etymologické vysvětlení : Aegyptius, někdo z egyptské země Czigan. Toto pojmenování se dodnes v některých jazycích používá, nebo alespoň přežívá v přezdívkách např. v řečtině (*Gyphtoi, Aigyptiaki*, v maďarštině (*Pharao népe*), v Angličtině (*Egyptians, Egyptians, Gypsies*) a tak dále. V západní Evropě se Romové objevovali od 20. let 15. století a nikde tam nepřecházeli k trvalému usazení. Na nové prostředí si zvykli natolik, že i když byli odtud vyháněni, přesto se v prvních příležitostech vraceli zpět a znovu se tudy kočovně přemísťovali.

---

³ Barša P: Politická teorie multikulturalismu, 1. vydání, Brno 2003, ISBN-80-206-0512-2.

Ve Francii je dokonce označovali názvem Bohemiens, když v nich viděli příchozí z Čech, odkud nebyly za husitské revoluce různé vojenské, diplomatické a jiné výpravy žádnou zvláštností, možná však, že toto jméno vzniklo i podle toho, že první zpráva o romských migrantech přišla do Francie z českého prostředí, nebo že se Romové vykazovali ochrannými listy římského císaře a později českého krále Zikmunda Lucemburského.

Po zrušení nevolnictví Romů ve Valašsku r. 1854 proběhla ve druhé polovině 19. století poslední romská migrační vlna, která vedla ke zpřesnění jejich jména buď podle území obývaného rumunskou populací např. *Vlašike Roma*, tj. vlaští nebo olaští Romové (Rumun=Valach, Olách), nebo přizpůsobení jmen, která tehdy tvořilo a dávalo místní obyvatelstvo Romům podle jejich tradičních profesí např. Kalderárióvé, tj. kotláři, nebo Lovariové, tj. obchodníci z koňmi.

Z přemíry uvedených dokladů vyplývá, že Romové nemají obecně přijaté označení. Okolní společnost jim dala a dává nejrůznější apelativa, která mají v neromských jazycích obvykle posměšný nebo hanlivý přídech. Oni sami se nazývají etnonyma, která v překladu z romštiny mají většinou význam lidé.

2. Z HISTORIE ROMŮ NA ÚZEMÍ ČECH, MORAVY A SLOVENSKA

2.1 První zmínky o Romech na našem území

První zprávy o Romech na našem území jsou z doby krátce po roce 1400.⁴ V této době se pohybovali střední Evropou v poměrně velkých skupinách vedených stařešiny, kteří si často počínali velice obratně na poli diplomacie. roku 1422 uvěřil Řím vyprávění, že se tento národ provinil tím, že neposkytl pomoc Svaté rodině při její cestě do Egypta, nebo že odpadli od křesťanské víry a touží najít odpuštění. Na základě tohoto získali nejprve ochranné listy od německého císaře a českého krále Zikmunda a později i list papeže Martina V., jež ukládal skupině romských kočovníků krále Sindela s vojvody (vajdy) Panuelem, Michalem a Ondřejem, aby

---

⁴ Nečas, C: Romové v českých zemích včera a dnes. 1. vydání, Masarykova univerzita Brno, červen 1994, ISBN-80-84764-70-5.

on a jeho lidé sedm let putovali jako kající evropskými zeměmi, z čehož jim plynul nárok na ochranu, pomoc a almužny.

Příznivé přijetí Romů v Evropě netrvalo dlouho. Církev brzy odhalila falešné kajícíky. V roce 1427 je pařížský arcibiskup exkomunikoval, vyloučil z církve. Kromě toho byli podezírání, že špehují ve prospěch Turků, nebo že zakládají požáry. Z poutníků se tak začali stávat štvanci. Podobně jako v jiných zemích, i u nás jsou na základě královských nařízení vypovídání ze země, mučení, zabíjení, případně užívání k nuceným pracím. Ze zpráv o perzekuci Romů je patrná různá praxe, daná jednak dobou, jednak místem. obyvatelstvo často navzdory perzekučním výnosům jejich přítomnost víceméně ochotně akceptovalo, zčásti patrně ze soucitu a ze solidarity, zčásti proto, že dovedli být užiteční svým zbožím a službami či zajímaví jako zákazníci i jako podivuhodní cizinci. Je tedy patrné, že v Čechách a na Moravě byla perzekuce Romů většinou mírnější, často sem prchali z okolních zemí.

Pronásledování Romů po roce 1700 pokračuje. Svědčí o tom například vládní vyhláška (patent), z roku 1710, týkající *“ se pod ztrátou hrdla vypovězení a jednomu každému svobodně o život připravití dovolených škodlivých cikánů“*. Dospělí muži mají být „ bez rozdílu s provazem na hrdle trestáni „ Ženám a dospívajícím má být uříznuto pravé ucho (v Čechách) nebo levé ucho (na Moravě). Aby se zamezilo „ *té cikánské čeledi a lůze obyčejné zapírání“*, tj. výmluvy na neznalost zákona, má být na místech, kde by se Romové mohli vyskytnout , obsah této vyhlášky zveřejněn na dřevěných tabulkách v obrazné formě : cikán visící na šibenici a uřezávání ucha ženě a nedospělému. Pak následovalo jejich vymrskání metlami a nakonec byli jednou provždy vykázáni za hranice města. Děti jim měly být odnímány a předány na křesťanskou výchovu do špitálů. Podle prováděcích pokynů se nesmělo romským skupinám poskytovat pomoc přístřeší , jídlo ani žádná jiná pomoc a každé porušení zákazu bylo tvrdě postihováno: vrchnostem nebo jejich úředníkům se hrozilo pokutou ve výši 100 říšských tolarů, krčmářům, mlynářům a jiných přechovávačům půlročním vězením a těžkou prací v okovech.

Za Karla VI. protiromský teror vrcholil a byl legalizován třemi reskripty. Roku 1717 byla zopakována ustanovení všech dřívějších generálií v této záležitosti a zpřesněny postihy za poskytnutí pomoci. Patent z roku 1721 při dopadení romských skupin stínat mečem, nebo věšet na šibenici také ženy a v případě potřeby používat

k pronásledování vojska. Roku 1726 pak bylo zveřejněno císařské rozhodnutí, které podle slov místodržitelského intimátu mělo sjednotit postup vedoucí P „, *ku konečnému vykořenění oné, do tohoto království Českého se zase vluzující škodlivé sběře cikánské*. Krajští hejtmani začali pak na Romy pořádat opravdové hony, které vedle válečného utrpení, čarodějnických procesů patřily mezi nejtemnější stránky českého a evropského pozdního feudalismu.

Jako první, kdo se snažil vzít Romy oficiálně na vědomí a legalizovat jejich přítomnost byla Marie Terezie, která roku 1761 svým zákonem začala uplatňovat asimilační politiku. Romové mají pracovat v zemědělství, oblékat se jako ostatní, plnit povinnosti nevolníků vůči vrchnosti a náboženské povinnosti vůči církvi – a pod trestem 25 ran holí nemluvit romsky. Nesmějí si nechat ani svá bezbožná cikánská jména. Jsou záměrně „rozptylováni“, tj. usazováni tak, aby v každé vesnici byla pokud možno jen jedna cikánská rodina. Nabízela se jim i půda, dobytek a nářadí. Kněžům bylo ukládáno dbát o jejich vzdělání a řádné církevní sňatky. Vzpurným měly být odnímány děti a dávány na vychování do spolehlivých rodin. Kolik Romů se tehdy – a od té doby do dneška dobrovolně či z donucení plně asimilovalo a splynulo s ostatním obyvatelstvem není snadné odhadnout. Byli to patrně Romové po mnoha stránkách nejprizpůsobivější a nejschopnější budít respekt a sympatie gádžovské většiny, také lidé s nejsilnější motivací k sociálnímu vzestupu. Tím byl ovšem romský národ ochuzován – i tehdy i později – o svou elitu. Nejlépe se usazování Romů dařilo na jižní Moravě, kde byli také úspěšně vzděláváni.

Na střední, jižní a zejména jihovýchodní Moravě se později, hlavně až v minulém století Romové postupně usazují dobrovolně, někdy i proti vůli místního obyvatelstva. Vznikají jejich samostatné osady, tzv. cikánské tábory, složené většinou z velmi nuzných obydlí. Jejich obyvatelé se živilo tradičně kovářstvím, hudbou, popřípadě výrobou podomácku zhotovených štětek, bačkor, atd. Většinou ovšem příležitostně vykonávali hrubé nádenické práce. Romové byli de facto občany druhého řádu, a to i za první Československé republiky. Příčinou i následkem bylo velmi omezené vzdělání, nízká civilizační úroveň včetně špatné hygieny, nekvalitní výživa a zdravotní péče.

Na většině území byli Romové známí jako kočovníci. Používali typické vozy kryté plachtami nebo maringotky tažené koňmi. Ti nejchudší sami táhli své bédné

vozíky. Někdy se uplatnili jako hudebníci, jindy dodávali nepálené cihly, drátovali hrnce apod., někteří se dovedli uživit jako koňští handlři. Industriální společnost však postupně omezovala tyto možnosti a tlačila je stále více k pochybným zdrojům obživy : hádání z ruky a karet, žebrotě , krádežím. Z únosných kočovníků se postupně stávali nežádoucí a obtížní tuláci.

Před koncem minulého století, se projevilo nařízení rakouské vlády proti „cikánskému zlořádu“ . Podle zákona z roku 1885 bývali Romové pro tuláctví trestně stíháni vězením a nucenými pracemi, někdy jim byly odebírány děti, byli vraceni do své domovské obce a různým způsobem šikanováni.

Absence vlastní psané historie Romů nutí české i zahraniční romisty obracet se k dostupným historickým pramenům, k dobovým kronikářům, a pátrat tak po jednotlivých poznámkách, které nám zanechali. Ze proto usoudit, že ne vždy se jedná o úplné, natož objektivní a nezaujaté zprávy. Dozvídáme se především o tom, jak Romy vnímala majoritní společnost a bohužel, jak je však dodnes zvykem, jen velmi málo o tom, jak majoritní společnost vnímali Romové samotní.

Za první zmínku o Romech na našem území se často vydává kapitola z kroniky tak řečeného Dalimila nazvaná "O Kartasiech pohanských" (Dalimil: Česká kronika, vydává Jan Laichter, redakcí Václava Tille, v Praze 1920):

*"Leta od narození Jezu Krista milostivého
tisícího dvoustého čtyřicátého druhého,
kartasi chodili,
tatarští zvědové byli.
Na pět set těch lidí šlo
a takové jich chování bylo.
Kloboučky velmi vysoké měli,
roucho krátké a tobolky nosili;
Všichni v spodcích chodili,
Holi dlouhé v rukou drželi.
Když píti chtěli, s břehu nakloňmo pivali,
když chleba prosili, "kartas boh" tak mluvivali:
proto jim kartasi říkali... "*

Vladislav Vančura v *Obrazech z dějin národa českého o pravém významu této zprávy* nikterak nepochybuje a staví se tak všeobecně akceptované domněnce o tom, že Romové byli tureckými vyzvědači: "Je čas říci, že tehdy utíkal před mongolským vojskem v tlupách lid, kterému bylo dáno jméno kartasi a to jest cikáni. Mongolská hrubost naháněla cikánům nesmírný strach. .... I utíkali, hnali se jako laní stádo,..a snášeli strašný hlad. ... Tu říkali vkládajíce v svá slova všechnu naději žebráků: "Kartas boh! Kartas boh!" A to jest: hladovíme!"⁵. Zda se však skutečně jednalo o Romy, které obyvatelé mylně považovali za tatarské vyzvědače, či zda jde spíše o zbožné přání romistů, zůstává dodnes otevřenou otázkou. Způsob obležení zde bohužel nesvědčí ani pro ani proti. Z jazykového hlediska nutno přiznat, že ono "kartas bóh" či "kartas boh" by mohlo být blízké romštině a vyjadřovat "(Bůh) seslal hlad". Z historického hlediska však nelze opominout, že mongolská vojska vpadla do střední Evropy již v roce 1241 a přítomnost jejich zvědů by proto musela být datována již do jara tohoto roku, nikoli tedy do roku 1242, jak uvádí Dalimilova kronika. Přítomnost Romů ve východní Evropě však v této době nikdy zaznamenána nebyla. Jak uvádí přední odborník na historii Romů, Ctibor Nečas, stejně nepravděpodobná je i teorie o tom, že by se jednalo o Romy z Uher: "Proud Mongolů, který mohl narazit na romskou populaci v Uhrách, se zemí přehnal tak rychle, že na nějaké kontaktování nebylo pro nedostatek času ani pomyšlení. .... nebo to byli Romové,...ale ti by se dostali na české území z Balkánu bez souvislosti s Mongoly nebo krátce až po mongolském vpádu a spíše za jeho ústupu ze zpusťšených Uher." (Nečas Ctibor: *Romové v České republice včera a dnes*, PgF UP, Olomouc 1993).

Další sporná zmínka o přítomnosti Romů na našem území pochází z *Popravčí knihy pánů z Rožmberka*, která je datuje do roku 1399. Jeden z vyslychaných loupežníků totiž uvedl, že spoluvíníkem je mimo jiné i "Cikán, černý, Ondřejův pacholek". Rovněž zde však zůstává otázkou, zda se nejednalo pouze o přezdívku či vlastní jméno, což by nebylo nijak výjimečné (např.dle *Starých letopisů* obsadili Pražené se Žižkou hrad Vildštejn, "neb sú uhrozili jeho purkrabí nestatečného, jménem Cikána".) Na území dnešního Slovenska se první zmínka datuje do roku 1322, kdy rychtář Ján Kunch ze Spišské Nové Vsi v soupisu statků uvedl, že se v

---

⁵ Vladislav Vančura, *Obrazy z dějin národa českého*, Družstevní práce, Praha 1946.

"okolních lesech, patřících rodině Marisássových, potulují Cikáni".⁶ Posledním diskutovaným údajem o přítomnosti Romů na našem území je úryvek z kroniky obsažené později v Palackého Starých letopisech českých, kde je u roku 1416 poznámka: "toho léta vláčili se Cikáni po České zemi a lidí mámili".

Za jistý lze pokládat až rok 1417, kdy našim územím prošla skupina, jejíž cesta byla poměrně podrobně zmapována i v ostatních zemích, jimiž procházela. V jejím čele stál "král" Sindel a "vévodové" Panuel, Michal a Ondřej. V roce 1417 se tato více než třiset členná skupina vydala od Budína do Košic a dále pak přes Levice jižním Slovenskem do Bratislavy, kde se rozdělila. Stejně jako ostatní se i tato skupina cestou prokazovala ochrannými listinami, které jim zaručovaly příznivé přijetí. Podobný glejt vystavil 17. dubna 1423 císař římský a král český Zikmund Lucemburský na Spišském hradě vojvodovi Ladislavovi. Glejty zaručovaly předákům jednotlivých skupin na svou dobu nevídané pravomoci nad vlastními lidmi a zaručovaly jim ochranu na dalších cestách: "My, Zikmund, král uherský, český, ..., náš věrný Ladislav, vojvoda svého lidu cikánského nás pokorně poprosil o dosvědčení naší zvláštní shovívavosti. Přijměte tedy jeho uctivou žádost a neodmítejte tento dopis. V takovém případě, jestliže se uvedený Ladislav a jeho lidé objeví na jakémkoli místě našeho císařství, ve městě nebo ve vsi, doporučujeme vám prokázat mu věrnost, kterou tímto prokazujete nám. Ochraňujte je, aby vojvoda Ladislav a jeho lid mohl přebýt bez újmy za vašemi zdmi. Jestliže se najde mezi nimi někdo opilý, jestli kdokoli vyvolá hádku jakéhokoli druhu, My chceme a nařizujeme, že pouze sám Ladislav, vojvoda, má jediný právo tohoto soudit, potrestat, dát odpuštění a rozhřešení, vyloučit ho z vašeho kruhu...". Tento glejt si přinesli s sebou Romové až do Francie, a protože byl vydaný v Čechách a českým králem (le roi de Boheme), francouzský lid pojmenoval nově příchozí podle země, ze které přišli, tedy lesBohemiens, obyvatelé Čech. Od poloviny šestnáctého století se však postoj vůči Romům mění i na našich územích. Katolická církev začala již dříve poukazovat na to, že se chování Cikánů příliš neshoduje s chováním, jež se očekává od poutníků činících pokání, a s křesťanstvím vůbec. "Zlatý věk" střídá období nedůvěry, která postupně přerůstá v otevřenou represi, k níž dala církev své oficiální požehnání již roku 1427, kdy Cikány pařížský arcibiskup exkomunikoval z církve. Zatímco na

---

⁶ Mann Arne: Rómsky dějepis, učebný text pre druhý stupeň základných škol,

německém území se protiromské vyhlášky objevovaly již na konci patnáctého století, ze záznamů našich kronikářů a z knih počtů vyplývá, že jim byly peněžité dary na našem území poskytovány přinejmenším ještě v roce 1596.

Protiromské nálady se však začaly stupňovat poté, kdy ze založení požáru v Praze v roce 1541 byli podezříváni právě Romové. Roku 1545 vydal Ferdinand I. mandát, jímž nakazoval, aby Romové byli vypovězeni ze země. Přesto zde však stále ještě vládla zřejmě příznivější atmosféra než v sousedních krajích, neboť Ferdinand musel své nařízení v průběhu dalších let opakovaně obnovovat. Ani feudálové se příliš netajili tím, že do svých vojsk verbovali právě Romy: v roce 1557 prý při obraně hradu Velká Ida bojovalo na straně hradního pána Františka Perényiho proti císařovi tisíc Romů. Leopold I. (1657-1705) v roce 1688 Romy ze svého území vypověděl a v roce 1697 je prohlásil za psance. Autor naší publikace se oné době věnuje vyčerpávajícím způsobem: Romové mohli být kýmkoli beztrestně zastřeleni, pokud byli zadrženi, čekal je trest smrti a jejich ženy byly zprvu trestány uříznutím ucha a později se trest smrti vztáhl i na ně. Josef I. v represivní politice pokračoval a v roce 1706 nařídil, aby byly podél hranic rozmístěny výstražné tabule s varovnými nápisy a s vyobrazením Romů, kteří neuposlechnou zákazu a hranici přestoupí: oběšené muži, mrskané ženy a děti. Císař Karel VI. (1711-1740) nařídil nejen tvrdé stíhání a trestání Romů, ale i tresty pro ty, kteří by jim poskytovali jakoukoli pomoc.

I v době nelítostného pronásledování se však na Moravě Romové usazovat, protože feudálové (např. Kounicové, Lichtensteinové, Michnové, Perglasové a mnozí další) poskytovali rodinám některých kovářů povolení k pobytu a dovozovali jim tak usadit se na svých panstvích. Rodiny nadaných hudebníků zase pro změnu usazovali na svých panstvích hudbymilovnými uherští feudálové. Za vlády Marie Terezie (1740-1780) se některá panství pokusila o poněkud vstřícnější postoj vůči Romům. Císařovna nahradila otevřenou represi asimilačními pokusy, resp. tolerancí určitých romských rodin či spíše rodů výměnou za mnohá omezení. Tzv. regulovaní cikáni dostávali povolení k pobytu, nicméně jejich další pohyb na daném území podléhal přísné kontrole. Označení "cikáni" bylo nahrazeno jazykovou inovací "novosedláci" (Neubauern) či "novomaďaři" (Új-Magyar). V Uhrách pak základy usedlého kontinuálního způsobu života provázely snahy o potlačení romštiny, zákazy

tradičního odívání, snahy o "převýchovu" romských dětí mezi sedmým a dvanáctým rokem věku v neromských rodinách, zákazy některých tradičních povolání, zákazem být neformální instituce vajdy, zákaz handlování s koňmi, nutnost plnit náboženské povinnosti atd.

V osvícenském přístupu pokračoval i syn Marie Terezie, císař Josef II. (1780-1790), který ve svém nařízení z roku 1782 kladl důraz na školní docházku dětí, vyučení romské mládeže, povinnou návštěvu bohoslužeb a zlepšení hygienických podmínek. V roce 1784 pak vydal další rozhodnutí, první pokus o státem řízené rozmístění romských rodin, podle něž měly být rodiny dosud neusazených moravských Romů rozděleny dle dislokačních plánů do osmnácti moravských a dvou slezských obcí. V druhé polovině 18. století se navíc řada romských rodin začala usazovat více méně dobrovolně.

Dochované údaje z jednotlivých částí Moravy dokládají, že se romské usedlosti v první polovině 19. století rychle rozrůstaly, nežádka v absolutních počtech členů až na dvojnásobek. Kovářství, hudebnictví a jiná tradiční romská povolání záhy nestačila uživit všechny romské rodiny a mnozí Romové se proto postupně začali věnovat dalším zdrojům obživy: nádenické či sezónní práci pro gádže. Odvěká izolace se tak začala postupně prolamovat a Romové začali přivykat majoritní společnosti. Své domky nicméně pod tlakem okolí stavěli obvykle mimo hlavní zástavbu a při mnohých městech tak rostly tzv. cikánské tábory. Ze soupisů z území dnešního Slovenska vyplývá, že Romové se zde usadili ještě dříve než v Čechách. Stejně jako na našem území se i na Slovensku živili především kovářskými pracemi, košíkářstvím, kotlářstvím, hudbou a příležitostnými pracemi. Mimo území Moravy se však i nadále většina Romů držela polokočovného života: většinou cestovali ve vozech či maringotkách a živilí se prodejem vlastních výrobků. Jiní Romové s malým ziskem prodávali po domech dříve nakoupené zboží a někteří se živilí zvláštními službami, jako např. drátováním kuchyňského nádobí, broušením nožů, atd. I za vlády Josefa však docházelo k bezdůvodnému osočování a napadání Romů: smutným příkladem může být např. neblaze proslavený Hontianský proces z roku 1782, kdy bylo za vraždy a lidožroutství popraveno čtyřicet Romů. Pozdější vyšetřování prokázalo, že z údajně zavražděných nikdo nechybí a přiznání bylo na Romech vynuceno mučením. Přístup Marie Terezie a Josefa II. však bezpochyby

znamenal historický zlom, neboť po dlouhých staletích se s Romy poprvé počítalo jako se skutečnými obyvateli daných území.

2.2 Období první republiky

První republika přes svůj pozoruhodně demokratický charakter tolerovala kočující Romy stále hůř a v roce 1927 byl vydán na evropské poměry velmi tvrdý Zákon ze dne 14. července 1927, číslo 117 Sb. zák. a nař. jest rozuměti pod pojmem „cikán“, nejen osobu, náležející k cikánskému plemeni, nýbrž i tu osobu, která žije po způsobu cikánů. Pojem „žije po způsobu cikánském“, je pojem velmi široký a proto hned po vydání, resp. při provádění cikánského zákona objevili se mnohé nesrovnalosti, takže centrální úřady byly nuceny vydati pokyny o tom, které kočovné osoby nesmějí býti považovány za cikány. „Po způsobu cikánském“ žije ten kdo se potuluje v tlupách, od místa k místu, bydlí v přírodě (třeba ve vozech) a živí se žebrotou, krádežemi nebo jinými trestnými činy, bez ohledu na to, zda provozuje nějakou živnost čili nic, ježto takto živnost jest jen rouškou. Za cikány by měli být pokládáni i tak zvaní bačkoráři, papučáři, brusiči, ba i potulní kejklíři. Jak však známo, jsou zvláštním nařízením vyňaty všechny tlupy, které, třeba že se potulují od místa k místu, mají řádné živnostenské oprávnění a platí daně. Brusiči, majitelé houpaček, střelnic, kolotočů, cirkusů a jiných podobných atrakcí nejsou tedy cikáni.

Romům se zakazovalo kočovat a tábořit ve větších skupinách, vlastnit zbraně (včetně dýk), byly jim vydávány zvláštní legitimace, ke kočování si museli vyžádat dočasně platné povolení, byli pod soustavným policejním dohledem. Bezpečnostní úřady a orgány mohly ke zjištění totožnosti provádět u potulných romů kdykoli antropologická, daktyloskopická i jiná měření, zejména zvláštních známek (jizev, tetování apod.).

2.3 Romský holocaust za vlády nacistů

Pohyb Romů na sklonku třicátých let, způsobený útekem celých rodin i jednotlivců z nacistického Německa a z okupovaných rakouských oblastí do Československa, z odtržených Sudet do pomnichovské republiky a z tzv.

Slovenského státu do protektorátu, měl za následek zvyšování počtu romské populace u nás. Tato situace poskytovala vládě záminku k mimořádným protiromským opatřením jimiž se stal 30. listopadu 1939 zákaz kočování, 9. březen 1942 nařízení o preventivním potírání zločinnosti a 2. srpna 1942 soupis všech Romů v protektorátu, který podchytil asi 6 500 osob. Takto evidované osoby rozdělily bezpečnostní orgány podle způsobu jejich života na dvě části.⁷

Do menší části byli zařazeni tzv. asociálové, kteří byli i se svými rodinami dodáni z Čech do cikánského tábora v Letech, okr. Písek a z Moravy do cikánského tábora v Hodoníně okr. Blansko. Letenským táborem prošlo celkem 1308 vězňů, z nichž 327 zemřelo, 94 bylo transportováno do koncentračního tábora v Auschwitz II-Birkenau. V Hodonínském táboře bylo internováno celkem 1 214 vězňů z nichž 194 zemřelo, a 477 bylo internováno do koncentračního tábora Auschwitz II-Birkenau.

Větší část Romů, kteří měli stálou práci a trvalá bydliště zůstala se svými rodinami prozatím na svobodě. Občanské průkazy byly dospělým z rasově-biologického hlediska odebrány a vyměněny za cikánské legitimace. Klid kolem této větší části byl jen zdánlivý, a v době od 7. března 1943 do 8. července 1944 bylo do cikánského tábora v Auschwitz II-Birkenau deportováno nejméně 5 400 romských mužů, žen a dětí. Vzhledem k nelidským podmínkám umírali v táboře nejdříve staří lidé a děti, postupně zakončovala smrt utrpení slabých a nemocných.

Šanci na přežití měli v táboře jenom jednotlivci, kteří díky pracovní dovednosti, získávali trvalou práci a s ní i případně i přístup k větším dávkám jídla. Museli mít lepší fyzickou a psychickou kondici, aby se mohli vyrovnat s nelidskými podmínkami svého bytí. V noci ze 2. na 3. srpna 1944 bylo v koncentračním táboře Auschwitz II-Birkenau zavražděno v plynových komorách asi 3 000 posledních osob, převážně práceschopných vězňů nebo matek s dětmi. Tábor se tak stal největším pohřebišťem středoevropských Romů. Za jeho existence v něm zahynulo 19 833 mužů, žen a dětí, mezi nimiž bylo téměř 5 000 obětí z českých zemí.⁸

---

⁷ Gabal, I. : Migrace v rozšířené Evropě, konference na Pražském hradě 12. – 14.9. 2002, Praha 2002.

⁸ Policista v multikulturním prostředí, informační manuál Policie ČR, 1. vydání, Praha 2005, ISBN-80-903510-1-8.

2.4 Romové v poválečném Československu do roku 1989

Po skončení druhé světové války, přestali čeští Romové jako celek fakticky existovat. Hrůzy nacistické deportace bylo ušetřeno jen malé množství Romů a z koncentračních táborů se po válce vrátilo asi jen 600 Romů. Podle tohoto demografického usuzují, že roce 1945 mohlo v českých zemích žít nanejvýš 1 000 romských autochtonů. Naši romští současníci jsou tedy obyvateli, pocházejícími z jiných oblastí, než kterými jsou místa jejich dnešního pobytu. Přišli k nám buď jako kočovní Romové přes Rumunsko a Maďarsko z Balkánu, nebo jako usedlí a polousedlí Romové z velkých soustředění na Slovensku, zejména jeho východní části.⁹

Jejich příchod z jihovýchodu na Slovensko a odtud dále do českých zemí se odehrával bezprostředně po válce, zřejmě však nebyl tak silný, jak se ve veřejném mínění traduje. Způsob života změnili teprve po vydání zákona ze dne 17. října 1958 o trvalém usídlení kočujících osob. Mnohem hojnější a déle trvajícím bylo živelné a hromadné stěhování Romů z venkovského prostředí na Slovensku do českého pohraničí a především do průmyslových aglomerací v Čechách a na Moravě.

Zpočátku migracemi a později vysokou přírůstkovostí se počet romské populace v českých zemích progresivně zvyšoval, o čemž svědčí výsledky sčítání romů ve zvláštních soupisech nebo v rámci populačních censů kdy například v roce 1947 byl počet Romů v českých zemích jen 16 752, v roce 1968 činil 61 085 a v roce 1980 již 88 587. Při sčítání obyvatel v roce 1991 se k romské populaci přihlásilo pouze 34 000 Romů. Uvedený údaj je ale velice podhodnocený, neboť mnozí Romové se přihlásili k národnosti české, slovenské, popřípadě maďarské, ačkoliv se cítili jako Romové, což bylo zapříčiněno špatnou zkušeností se seznamy pořízenými za poslední staletí. Odhady hovoří o počtu asi 300-350 000 tedy přibližně 3% obyvatelstva. Musíme vzít v úvahu, že Romů rychle přibývá, jednak proto, že romské ženy začínají brzy rodit, jednak proto, že mívají hodně dětí. polovina Romů na území ČR je v současné době mladší 19 let, můžeme tedy odhadnout, že mezi školními dětmi je podíl romských dětí asi 4 %.

---

⁹ Nečas, C.: Romové v českých zemích včera a dnes, 1. vydání, Masarykova univerzita Brno, červen 1994, ISBN 80-84764-70-5.

Po listopadové revoluci v roce 1989 získali Romové v Československu poprvé statut národnostní menšiny, který jim zajišťoval specifická práva příslušníků národnostních menšin:

- právo na vzdělávání se v mateřském jazyce,
- právo na zajištění vlastní kultury,
- právo na šíření a přijímání informací v mateřském jazyce,
- právo na užívání mateřského jazyka v úředním styku,
- právo na sdružování na národnostním principu,
- právo na účast zástupců menšin na řešení věcí, které se jich dotýkají.

Po listopadu 1989 začínaly vznikat romské organizace a sdružení, které kromě krátkého období v letech 1969 až 1973, kdy působil Svaz Cikánů-Romů, neexistovaly. V prvních svobodných volbách v roce 1990 kandidovala do Parlamentu ČSFR první romská politická strana Romská občanská iniciativa a do federálního Parlamentu bylo celkem zvoleno za různé politické strany jedenáct romských poslanců.

Po dalších volbách v roce 1992 Romy v Parlamentu zastupoval jen jeden poslanec - Ladislav Body - který kandidoval za levicovou stranu Levý blok. Po dalších volbách v roce 1992 Romy v parlamentu zastupoval jen jeden poslanec (Ladislav Body), který kandidoval za Levý blok.¹⁰

Při sčítání lidu v roce 1991, kdy mohli Romové poprvé deklarovat svou národnost, se v České republice přihlásilo k romské národnosti pouze 33 489 osob. Romská populace, jejíž počet se odhaduje v České republice na 200 až 300 tisíc osob, uvedla při sčítání národnost jinou (většinou českou), buď kvůli neidentifikaci se s vlastním etnikem nebo ze strachu před diskriminací (nejen fyzickou, ale i společenskou).

---

¹⁰ Gabal, I. Národnostní menšiny ve střední Evropě. Konflikt nebo integrace, 1. vydání, Praha 1999, OSBN-80-7079-412-5.

3. VÝCHOVNÉ A SOCIÁLNÍ PROBLÉMY ROMSKÉHO ETNIKA

3.1 Subetnické skupiny na území České republiky

Na území České republiky žijí Romové v pěti subetnických skupinách. Jedná se o tyto skupiny:

- a) Slovenští Romové,
- b) Českomoravští Romové,
- c) Olašští Romové,
- d) Němečtí – SINTI,
- e) Světští Romové.

3.1.1 Slovenští Romové

Slovenští Romové žijí na celém území státu. Pocházejí ze Slovenska, patří mezi nejchudší skupinu s nejnižším stupněm vzdělání. Početně zastupují asi 80% všech Romů. K charakteristice Slovenských Romů patří zanedbaný zevnějšek, špatná hygiena a to nejen u dospělých, ale i u dětí. Mají slabší vyjadřovací schopnosti, které silně ovlivňuje úroveň jejich jednání. Žijí v závadových bytech, převážně hromadným způsobem. Rodina má v průměru 6-12 dětí. Poměrně častým jevem je frustrace po rodinách a příbuzných po celé ČR. K běžnému životu jim stačí základní životní potřeby (jídlo, pití, sex). Jsou nenároční na množství peněz. V přátelských vztazích jsou velmi proměnliví. Dokáží ochotně kohokoliv přijmout mezi sebe (i z jiné komunity) a poskytnout potřebnou pomoc, případně úkryt.

V čele této skupiny stojí zpravidla nejchytřejší a nejrozumnější, který dokáže ostatní zastupovat při jednáních na úřadech a podobně. Oficiálně je nazýván VAJDA. U rodin Slovenských Romů, je samozřejmostí nevěra. Velkou prioritou v rodinách zaujímají děti. Příjmení typická pro tuto skupinu jsou Baláž, Čuri, Čonka, Čureja, Ištok, Horvát, Koki, Kaleja, Mirga, Levay aj. hovoří klasickou, nejrozšířenější romštinou, která je považována za spisovnou. Pojmenování od ostatních skupin je od Sintů – Khejbre, od Olašských – Rumungre, od Českomoravských – Degeši.

3.1.2 Českomoravští Romové

Asi 25 % z celkového počtu žije v českých krajích, většina však na Moravě. Největší seskupení moravských Romů je v oblasti Uherského Hradiště, Hané a Uherského Ostrohu. Tato skupina má ze všech skupin nejvyšší stupeň vzdělanosti. O této skupině se dá říci, že se nejvíce začlenila a splynula s místním obyvatelstvem. Rodiny mají do pěti dětí, Absolutní prioritu zaujímá rodina jako celek. Příbuzenský poměr zapadá do pozadí. Při přípravě jídel se dbá na značnou čistotu. Příjmení typická pro tuto skupinu jsou Holomek, Daniel, Herák, Buriánský, Bystřický, Láník aj. Jazyk je podobný jako u Slovenských Romů, ovšem řada slov je jiných. Příslušníci této skupiny nejsou ochotni kohokoliv jiného svou řeč učit. Pojmenování od ostatních skupin je od Sintů - Khejbre, od Olašských – Rumungre.

3.1.3 Olašští Romové

Jsou to poslední svobodní Romové vůbec, kteří ještě do roku 1959 kočovali. To již byly jiné skupiny Romů více jak 80 let usazené. Olašští Romové žijí regionálně po celém území ČR a příbuzní mají téměř po celém světě. Jsou jedni z nejbohatších Romů vůbec, což umí dát svým projevem a vystupováním náležitě najevo. Mají svůj specifický styl jednání. Chovají se hlučně a rádi na sebe upoutávají pozornost. Na svůj původ a hlavně světlou pleť jsou náležitě hrdí. V jejich čele stojí BARON, který má velkou moc a úctu. Žijí pospolitní formou, vždy jeden pomáhá druhému. Ženy jsou po svatbě téměř vždy odbarveny na mahagon nebo blond a nápadně ověšeny zlatem. Pro vlastní rodinu a etnikum jsou schopni udělat cokoli. Příjmení typická pro tuto rodinu jsou Daniš, Bihári, Lakatoš, Šimonič, Horváth aj. Jazyk mají perfektně vyvinutý a učí se jen v rodinách. Je přísně chráněn před zneužitím. Odmítají jej kohokoliv učit, z tohoto důvodu nebyla u nás do dnešního dne vydána žádná učebnice tohoto jazyka. Pojmenování od ostatních skupin je obecně Vlachi, Olaši, Kotláři.

3.1.4 Němečtí Romové - SINTI

Patří mezi nejbohatší subetnickou skupinu s největšími konexemi a mocí. Na území našeho státu žije přibližně 6-10 rodin, které jsou mezi sebou velmi dobře propojeny. Jejich mentální úroveň je na vysokém inteligenčním stupni. Žijí v určitých regionech (Karlovy Vary, Liberec, Olomouc, Brno, Prostějov). Zdrojem obživy je

soukromé podnikání. Mají světlou pleť a nelze je běžně rozeznat od ostatních občanů. Velkou zálibu nacházejí v luxusních věcech a komfortním zařízeních. Používají prostorné a pohodlné automobily. V nouzi pomohou jen příslušníkům své komunity. Ostatní vůbec neuznávají a zavrhnou je. Mají pro ně jednotný název KHEJBRE. V každém regionu stojí v jeho čele nejbohatší z rodin. Uctívají nejstarší zákony rodin. Prioritní místo zaujímají děti a rodina. Ženy jsou považovány spíše za služky. Příjmení typická pro tuto skupinu jsou Kraus, Šulc, Ondráš, Richtr, Fatrla, Vrba aj. Pojmenování od ostatních skupin je Sinti od Olašských – Cinti. Jazyk je úplně specifický, znají jej jen členové komunity.

3.1.5 Světští Romové

Žijí po celém území našeho státu. Jsou velmi uzavření a dá se říci, že každá rodina je malá, uzavřená komunita na vysokém stupni inteligence. Většinou mají středoškolské vzdělání. Na pohled veřejnosti se snaží řadit mezi střední vrstvu obyvatel. Jedná se o majetnou skupinu, v jejímž čele stojí vždy nejstarší muž, který má velkou moc. Ostatní romské skupiny považují za odpad, výjimku tvoří jen někteří zástupci Sintů a olašských Romů. Vše dělají jen pro rodinu, nikomu jinému by nepomohli. Děti považují za majetek a v případě svatby se přemisťují mezi rodinami i velké částky peněz. Pojmenování od ostatních skupin je stejné a to komedianti. Typická jména pro tuto skupinu jsou Endl, Hadraba, Drastich, Fleger, Fuciman, Per, Berousek aj. Používají svůj jazyk nazývaný hatmatilka, který je vytvořen z několika jazyků. Dá se však pochopit.

3.2. Charakteristika romské rodiny

Romové, kteří přišli do českých zemí ze Slovenska (tj. oni sami nebo rodiče), bydleli většinou v nuzných chatrčích východoslovenských romských osad nebo v přirozeně vzniklých ghetech uvnitř či na okraji slovenských měst. Nyní obývají v naprosté většině byty nižší kategorie, přičemž přednost dávají pavlačovým bytům, které jsou často malé a nedostačující pro početnou romskou rodinu. To často vede k tomu, že romské dítě nemá v takto přeplněném bytě ani svůj koutek, kde by se v klidu učilo. Zdá se, že jde spíše o užívání bytu, kdy se jak tomu bývalo za starých

časů i na českém venkově, život domácnosti soustřeďuje do jedné místnosti. Romové, kteří se sociálně povznesli, rádi ukazují svá standardní obydlí, úzkostlivě čistá a komfortní. Čím je dnes romský způsob bydlení charakteristický?

Je-li řeč o bydlení, je třeba uvést i vybydlování, tj. radikální devastaci bytů či domu, která je pro Romy typická. Romové dokáží v krátké době zničit byt nebo dům, že je nutná nákladná oprava. Někdy má vybydlování charakter komerční, kdy se dům takřka rozebere a rozprodá, jindy je o činnost vysloveně vandalskou.

Romská rodina si do dneška udržuje patriarchální ráz. Často je vidět, že otec vládne v rodině silnou rukou i když i zde si již ženy začaly ve velké míře budovat vzájemné vztahy jako je tomu obvyklé u ostatních obyvatel. Doba kdy žena byla ceněna podle své plodnosti a v případě neplodnosti jí směl muž opustit dnes již patří minulosti. Přesto jsou romské rodiny početné a umělé přerušení těhotenství je jen ojedinělé.

Od ženy se očekává, že obstará děti a nakrmí rodinu. Muž má vlastně jedinou povinnost.: odevzdat ženě peníze, které vydělává, pokud ovšem pracuje.

Romská rodina za poslední generaci zeslábla. Především jí nesevědí vytržení z tradiční velkorodiny a ze soudružné obce, která často výborně fungovala i v nuzné osadě. Pohromou pro ni byla dobře míněná snaha sociálních pracovníků, kteří vidouce hladové, špinavé a otrhané dítě v osadě, usoudili, že musí být odebráno rodičům. Dětský domov sice zajistil kvalitní stravu, hygienu a pravidelnou školní docházku, poškodil však schopnost navazovat silné citové vztahy a setrvávat v nich. Nemohl nahradit rodinu a vychovatelé bývali často bez jakéhokoliv citového vztahu k romským dětem v těchto domovech umístěných. Nejnápadnější následek spočívá v tom, že mladá romská matka nenaváže patřičný vztah ke svému dítěti a nechá jej v porodnici. Dítě se dostane do dětského domova a získá tam stejný defekt, kdy dochází k tzv. sociální dědičnosti. Tímto neustále stoupá procento romských dětí umístěných do domovů. V dnešní době můžeme v romských rodinách zaznamenat násilí na dětech, jež bývalo podle pamětníků naprostou výjimkou, jejich zanedbávání v důsledku alkoholu a drogové závislosti. Romská velkorodina mívala v minulosti daleko větší význam než v současné době. Dnes vztahy mezi členy velkorodin slábnou, slyšíme neustálé stesky, že nebýt pohřbů, už by se nesešli. Pevnější jsou snad Olašské velkorodiny.

Podle výzkumu Akademie věd České republiky z roku 1999 zdvojnásobila liberalizace trhu práce nezaměstnanost Romů. Romové byli vytlačováni i z nekvalifikovaných, pro ně však typických zaměstnání, "gastarbeitry" ze zemí východní Evropy. Romové hledali pomoc na pracovních úřadech, ale nesplňovali podmínky pro získání statutu zájemce o zaměstnání, zejména tu první - trvalé bydliště v místě, kde o zaměstnání žádali. Většina Romů, kteří přišli do Čech ze Slovenska, totiž v České republice pobývala jako na návštěvě u příbuzných. Tato situace se daleko více zkomplikovala po rozdělení Československé federace, kdy byl v České republice v roce 1993 schválen Zákon o občanství a kdy se z desetitisíců slovenských Romů žijících v České republice staly od 1. 7. 1994 bezdomovci. Svoboda s sebou kromě ekonomického propadu Romů přinesla i růst násilí a jiných projevů rasové nesnášenlivosti vůči Romům. V roce 1991 bylo v České republice zaznamenáno 25 trestných činů, jejichž motivací byla rasová, popřípadě etnická nesnášenlivost. V roce 1992 jich bylo zachyceno 31 a v roce 1993 již 55. Znepokojivý je však fakt, že trestné činy páchané z rasových pohnutek, nebyly až na ojedinělé případy jako také trestně postihovány. (Zpráva Českého helsinského výboru o stavu lidských práv v České republice z roku 1994). Přijetí zákona o českém občanství a vzrůstající fyzické násilí vůči Romům neušlo pozornosti mezinárodních vládních i nevládních organizací, zabývajících se dodržováním lidských práv. Ačkoli západní demokracie a mezinárodní instituce vnímají s obdivem rozkvět demokracie v České republice po pádu komunismu, upozorňují na odvrácenou tvář nové svobody, jakou je rasismus.¹¹

3.3 Romské dítě kdysi a dnes

V minulosti mělo romské dítě těžký život. Často hladovělo, trpělo bolestí, mrzlo a umíralo v důsledku nedostatečné zdravotní péče a to jak pod plachtou kočovného vozu, tak i v nuzné chatrči v romské osadě. Jeho vzdělání bylo většinou bídné, vyhlídky na slušnou existenci mizivé. Přesto žilo v pevné rodině, zakotvené v širším společenství velkorodiny, osady nebo kočující skupiny a toto společenství bylo jeho širším domovem. Platila v něm určitá pravidla, která se přísně dodržovala a to především pravidlo solidarity a ochoty dělit se s ostatními. Bylo obklopeno vřelou a přirozeně, živě projevovanou láskou celé řady lidí, s nimiž se denně stýkalo. Jen

---

¹¹ Interkulturní vzdělávání, příručka nejen pro středoškolské pedagogy, Praha 2002, ISBN-80-856321-29-3.

výjimečně bylo bito. Kontakt s přírodou byl úzký, s dospělými se často dělilo o radosti ale i starosti a smutek .Bylo v úzkém kontaktu s přírodou.

Dnešní romské dítě je na tom nesrovnatelně lépe, pokud jde o stravování, pohodlí, lékařskou péči i vzdělání. Hůře na tom je, pokud jde o vztahy k rodině a v širším společenství, jež je značně uvolněné. Jeho řeč, je chudá čeština často ve vulgární podobě. Žije více mediálním brakem než tradiční kulturou svého národa. Místo přírody jsou jeho prostředím zpravidla městské ulice, na nichž poznává svět, ženoucí se bezohledně za konzumem, senzací a zhrubým požitkem.¹²

4. SOCIÁLNÍ PROBLÉMY ROMSKÉHO ETNIKA V BRNĚ

4.1 Romská kriminalita

Protože z rasových důvodů nejsou vedeny statistické údaje o tom, kolik trestných činů bylo spácháno romskou populací, musíme se spolehnout jen na odhady odborníků, kteří uvádí, že 20-30% ekonomicky aktivní romské populace, získává prostředky k obživě nelegálně a to prostitucí, překupnictvím, majetkovou nebo násilnou trestnou činností. Největší podíl Rómů je v oblasti násilné trestné činnosti a

---

¹² Říčan, P.: S Romy žít budeme – jde o to, jak. 1. vydání, Brno 1999, ISBN-80-206-0512-2.

to v případech loupežného přepadení, kdy jejich podíl je asi 70-80 %. Stejným podílem se účastní na majetkové trestné činnosti na úseku kapesních krádeží.

Kriminalita romské mládeže dosahuje rovněž značného procenta. Výchovné ústavy pro mládež, kam se umísťují ti, kteří opakovaně nebo závažně porušují zákony, jsou obsazeny z velké většiny mladými Romy. Vězení pro dospělé jsou „romská“ více než 60%. Podíl recidivistů je přitom mezi romskými vězni vyšší než mezi neromskými. Navíc – jak se o tom stále přesvědčujeme, se právě Romové dopouštějí nesčetných drobných trestných činů a přestupků, jež se nestíhají a netrestají pro mezery v právním a přestupkovém právu, ale i pro línost policie a místních zastupitelů. Potrestat občana pokutou jak stanoví zákon, který nezajišťuje docházku dětí do školy, nebo který soustavně ruší noční klid svých sousedů je nemožné, protože tito lidé žijí často několik let pouze ze sociálních dávek, tedy nemají stálé zaměstnání a toto právo není možné exekutivně vymáhat.¹³

Statistika, podobně jako praxe je k Romům v něčem nespravedlivá. Romové se dnes hájí tím, že jejich drobná kriminalita je ve srovnání s ekonomickou kriminalitou neromských občanů zanedbatelná. Spáchá-li trestný čin prostý Róm, nemá často prostředky na to, aby v přípravném a soudním líčení platil advokáta a se státem přiděleným často odmítá spolupracovat. Spousta trestných činů se Romové dopouštějí z nedbalosti a neznalosti zákona, což v přímém důsledku, ale neomlouvá. A konečně některých trestných činů se Romové dopouštějí i v důsledku své faktické odlišnosti, proto, že určité zákony se pro ně nehodí. Klasickým příkladem je pohlavní zneužití, pro které si odpykává trest mnoho Romů. Příčina je v tom, že Romové vyžívají pohlavně dříve a začínají také dříve pohlavně žít. Na souloži osmnáctiletého hochy s čtrnáctiletou dívkou nespátuje romská komunita nic závadného.

Romská kriminalita tedy představuje obrovský problém, který mravně i duševně ničí romský národ. Pobyt ve vězení nezlepšuje, naopak zhoršuje povahu vězně a jeho působení, poškozují normální vztahy k lidem, které měl, rozbíjí jeho rodinu, stigmatizuje jeho děti. Romská komunita se utvrzuje v tom, že pobyt ve vězení je normální, že to není nic odsouzeníhodného. Zanedbatelná není ani ta skutečnost, že jde o obrovské ekonomické zatížení společnosti dané nejen přímo způsobenou škodou, ale i náklady na orgány činné v trestním řízení a náklady na

vazbu a výkon trestu. Vězeň často s velkým dluhem, který nesplatí ani za celý život. V neposlední řadě je třeba přihlídnout i k ubývající toleranci neromských občanů, která je často podporována i mediálními prostředky.

4.2 Kapesní krádeže

Pojem majetková trestná činnost zahrnuje značný rozsah konkrétních způsobů jednání pachatelů, jejichž společným jmenovatelem je snaha bezpracně, v rozporu se zákony, získat majetkový prospěch. Často používaným způsobem získávání neoprávněného majetkového prospěchu jsou útoky proti majetku v osobním vlastnictví páchané formou kapesních krádeží. Na základě statistických zpracování, ale i praxe je možno vyhodnotit hlavní aspekty, které vedou pachatele kapesních krádeží k tomuto protiprávnímu jednání. Tím nejjobecnějším důvodem je skutečnost, že krádeží získává ihned majetkovou výhodu a že ji může bezprostředně ve svůj prospěch realizovat v krátkém časovém úseku, relativně bez velkého rizika dopadení. Nízký stupeň rizika vyplývá z řady skutečností, v nichž dominuje zejména nevšímavost a lhostejnost občanů k dění v jejich okolí a malá míra odpovědnosti za ochranu společného i vlastního majetku.

Největší podíl na této trestné činnosti ve městě Brně mají osoby romského původu, které se zcela neadaptovali do společnosti, poctivé práci se vyhýbají a prostředky k obživě si opatřují nedovoleným způsobem. V daném případě se jedná o skupinu tzv. " Olašských romů", kteří se nejčastěji dopouštějí kapesních krádeží. Předmětem jejich zájmů jsou především peníze a valuty. Specifikou trestné činnosti romského etnika je jednoduchost trestné činnosti bez výrazných nároků na promyšlenost. Úspěšnost je podmíněna pouze zručností, ve které se cvičí již od mládí.

K páčání trestné činnosti se organizují do skupin, kdy muži čekají u svých vozidel a ženy často s dětmi páchají kapesní -krádeže. Po provedení kapesní krádeže se pak okamžitě přemísťují na jiná místa a takto ztěžují pátrání. Ve větší míře se dopouštějí této trestné činnosti společně s osobami se zbavenou či omezenou způsobilostí k právním úkonům, těhotnými ženami a nezletilci, neboť předpokládají, že nemohou být vazebně vyšetřovány, popřípadě nejsou za své protiprávní jednání v

---

¹³ Hirt, T, Jakoubek, M.: Soudobé spory o multikulturalismu: antropologická perspektiva, Plzeň 2005, ISBN-80-70791-2.

případě zadržení odpovědni. Odcizené peněženky a další věci dávají takovéto osobě, aby v případě zadržení tuto mohli označit jako pachatele krádeže.

Závažné je, že u romské mládeže a dětí v útlém věku se projevuje profesionální zručnost při páchání trestné činnosti tohoto charakteru. Nezanedbatelným faktorem trestné činnosti romské mládeže je skutečnost, že není uplatňována síla právního systému zejména v rodině. Rodiče často vědí o trestné činnosti svých dětí, v této je podporují a kryjí.

Trestná činnost romského obyvatelstva je umožňována i dalšími faktory, kterými jsou koncentrace těchto osob ve městech a velkých průmyslových aglomeracích. Při tom je třeba zdůraznit, že počet obyvatel romského původu zejména v posledních letech přesně nevystihuje stav. V praxi velmi často zjišťujeme, že se nepřihlašují k trvalému pobytu, v krátkých časových intervalech mění zaměstnání a stěhují se s celými rodinami po celém území České republiky. Častá změna bydliště zajišťuje poměrně značnou anonymitu rómských osob a vedená skutečnost je i jednou z podmínek umožňující těmto osobám páchat trestnou činnost. Dalším výrazným faktorem je i to, že poměrně značná část trestné činnosti rómských obyvatel v důsledku specifické obtížnosti práce, právě s touto etnickou skupinou obyvatel zůstává neobjasněna. Je skutečností, že mezi těmito osobami je vypěstován vztah soudržnosti a sounáležitosti, zejména mezi příslušníky rodiny nebo rodového klanu.

V roce 2004 bylo provedeno vyhodnocení trestné činnosti na úseku kapesních krádeží ve městě Brně, při kterém byly odvozeny jisté zákonitosti :

- a) vzhledem k silné migraci v rámci České republiky není dostatečný přehled o osobách dopouštějících se trestné činnosti na úseku kapesních krádeží. K orientaci a zavádění do vhodných míst využívají místních příbuzných a při tom sami zůstávají v anonymitě,
- b) dochází k vědomému nevystavování občanského průkazu u svých dětí, přestože zde jsou zákonné důvody. Tento fakt dále slouží jako základ k tomu, že se naučí tyto osoby základní data jiné osoby a následně při kontrolách vystupují jejím jménem,
- c) každý klan má ve svém středu osobu zcela nebo zčásti zbavenou způsobilosti k právním úkonům. V případě zadržení takové skupiny při krádeži je vina svalována na tyto osoby. Cílem je využít ustanovení trestního řádu, vyhnout se tak trestnímu stíhání v případě zadržení,

d) u některých skupin kapsářů dochází při kapesních krádežích až k brutálnímu jednání, kdy vytypované osobě se snaží větší silou po nezdařené kapesní krádeži peněženku nebo kabelku vytrhnout,

e) vlastní technika kapesních krádeží je specifická pro každou skupinu. V poslední době jsou do těchto skupin "kooptovány" i neromské osoby, které se stejnou měrou podílejí na kapesních krádežích. Sounáležitost těchto osob se skupinou provádějící kapesní krádeže není poškozenými registrována,

f) při zadržení náhodnými svědky pachatelé i další členové skupiny činí na tyto nátlak verbálním způsobem, z hlediska psychologického neadekvátní hlučností, urážkami, fyzickým vyhrožováním apod. Cílem je vyvolat strach a obavu u zúčastněných osob, aby upustily od oznámení, což se jim v mnoha případech daří. Toto se uskutečňuje jak v dopravních prostředcích MěHD, tak i na nástupních ostrůvcích, na zastávkách MěHD, v prostorách eskalátorů, prodejních míst a podobně.

Problematika kapesních krádeží ve městě Brně je rovněž nezanedbatelná ve vztahu k celkovému nápadu trestné činnosti. Například v roce 2003 v rámci služebního obvodu Obvodního oddělení policie Brno-Střed, úsek kapesních krádeží činil 13,5 % celkového nápadu trestné činnosti a v I. pololetí roku 2004 již 14,3 %. V rámci Policie České republiky Městského ředitelství Brno činí kapesní krádeže asi 4,76 % celkového nápadu. Pro dokreslení celkové situace jsem provedl vyhodnocení nápadu trestné činnosti na úseku kapesních krádeží po jednotlivých obvodních oddělení policie Městského ředitelství PČR Brno od roku 1999 do roku 2004, aby bylo možno srovnávat jednotlivá období mezi sebou.

4.3 Statistický přehled nápadu kapesních krádeží za rok 1999 – 2004 v městě Brně

1999	NÁPAD	OBJAS.	%	ŠKODA (tis.)
STŘED	533	73	13,70	2220,2
ŽABOVŘESKY	73	8	10,96	591,2
SEVER	68	40	58,82	206,7
ŽIDENICE	72	7	9,72	368,7

KRÁLOVO POLE	60	6	10,00	258,9
KOMÁROV	3	1	33,33	15,5
VÝSTAVIŠTĚ	54	5	9,26	175
BYSTRC	10	2	20,00	39,5
ŽELEZNICE	30	4	13,33	141,8
CELKEM	903	146	16,17	4017,9

2000	NÁPAD	OBJAS.	%	ŠKODA (tis.)
STŘED	649	78	12,02	2773
ŽABOVŘESKY	144	14	9,72	285,8
SEVER	80	34	42,50	399,0
ŽIDENICE	159	11	6,92	748,6
KRÁLOVO POLE	87	15	17,24	228,7
KOMÁROV	7	1	14,29	44,2
VÝSTAVIŠTĚ	49	6	12,24	209,0
BYSTRC	5	1	20,00	28,6
ŽELEZNICE	0	0	0,00	0,0
CELKEM	1180	160	13,56	4717,2

2001	NÁPAD	OBJAS.	%	ŠKODA (tis.)
STŘED	455	89	19,56	2865,8
ŽABOVŘESKY	80	15	18,75	485,2
SEVER	82	24	29,27	297,3
ŽIDENICE	116	9	7,76	496,4
KRÁLOVO POLE	70	10	14,29	418,4
KOMÁROV	9	1	11,11	14,0
VÝSTAVIŠTĚ	45	9	20,00	224
BYSTRC	9	2	22,22	22,4
ŽELEZNICE	0	0	0,00	0,0

CELKEM	866	159	18,36	4823,8
---------------	-----	-----	-------	--------

2002	NÁPAD	OBJAS.	%	ŠKODA (tis.)
STŘED	448	85	18,97	2262,3
ŽABOVŘESKY	83	6	7,23	548,3
SEVER	87	36	41,38	518,5
ŽIDENICE	156	43	27,56	746,0
KRÁLOVO POLE	64	15	23,44	221,2
KOMÁROV	11	3	27,27	162,5
VÝSTAVIŠTĚ	49	15	30,61	461,8
BYSTRC	8	0	0,00	75,0
ŽELEZNICE	0	0	0,00	0,0
CELKEM	906	203	22,41	4995,9

2003	NÁPAD	OBJAS.	%	ŠKODA (tis.)
STŘED	394	109	27,66	3974,0
ŽABOVŘESKY	77	26	33,77	378,3
SEVER	100	43	43,00	379,8
ŽIDENICE	135	46	34,07	717,4
KRÁLOVO POLE	41	6	14,63	259,1
KOMÁROV	6	1	16,67	66,5
VÝSTAVIŠTĚ	52	25	48,08	408,5
BYSTRC	11	0	0,00	39,2
ŽELEZNICE	171	47	27,49	558
CELKEM	987	303	30,70	678,2

2004	NÁPAD	OBJAS.	%	ŠKODA (tis.)
STŘED	352	59	16,76	1972,9
ŽABOVŘESKY	77	35	45,45	299,8
SEVER	88	35	39,77	661,1
ŽIDENICE	104	20	19,23	390,4
KRÁLOVO POLE	26	3	11,54	289,7
KOMÁROV	10	3	30,00	71,4
VÝSTAVIŠTĚ	38	6	15,79	502,4
BYSTRC	7	1	14,29	96,6
ŽELEZNICE	123	36	29,27	430,1
CELKEM	825	198	24,00	4714,7

Ze statistických tabulek, lze za sledované období vidět , že největší nápad na úseku kapesních krádeží byl v roce 2000. V tomto roce byla i nejnižší objasněnost. V následujících letech kulminoval nápad mezi 825 až 987 skutcích, kdy objasněnost má výrazně stoupající tendenci.

Rozborem zatížeností jednotlivých obvodních oddělení je zcela zřetelné, že k největšímu počtu kapesních krádeží dochází ve služebním obvodě Brno-Střed, tedy na nejméně frekventovanějším úseku Brna.

Škody způsobené kapesními krádežemi se ve všech sledovaných obdobích pohybují kolem 400-490 tisících korun za rok, mimo období roku 2003, kdy celková škoda způsobená občanům činila 678.000,-Kč.

Úsek kapesních krádeží je nezanedbatelný z hlediska pohledu občanů na činnost policie jako celku ale i z hlediska turistického ruchu, kdy značné procento poškozených je právě turistů ze zahraničí. Statistické tabulky ukazují jen asi jednu třetinu skutečného nápadu trestné činnosti na úseku kapesních krádeží, neboť mnoho případů občané neohlásí, nebo mají za to, že odcizené věci vytratilí.

Z Á V Ě R

Odvolávání se na historické skutečnosti má v tomto případě jediný důvod, upozornit, že minulost vtiskuje vždy nějakou formou ráz současnosti, ovlivňuje jednotlivce, sociální skupiny, národní i státní útvary.

Celkový počet Romů v České republice vzroste podle demografických prognóz v roce 2005 na více než 400.000 osob. S ohledem na stupeň vzdělání a kvalifikaci postihnou sociální důsledky probíhajících ekonomických přeměn podstatně výrazněji romskou než ostatní populaci. Dojde tak k sociálnímu propadu, jejímž projevem bude konzervace zaostalosti a bídy, nezaměstnanosti, závislosti na finančních podporách a sociální péči. To vše může vést k adekvátnímu růstu parazitizmu a kriminality, stejně jako k prohlubování sociální distance a rasové předpojatosti.¹⁴

Dosavadní způsob nazírání na problém a způsob řešení v naší republice byl značně odlišný. Pro současný i budoucí vývoj u nás bude patrně užitečné zvážit klady které dosavadní způsob práce u nás měl s klady způsobu práce v západních zemích a vytvořit optimální model, který by odpovídal perspektivním humánním a demokratickým podmínkám současného přerodu u nás. Nelze všechno dosavadní u nás negovat, jako nelze všechno uplatňované v západní Evropě plně respektovat. S ohledem na velký počet Romů u nás bude mít způsob řešení svá specifika. Nejde tedy v našich podmínkách pouze o charitativní tendence, ale o vytvoření skutečných podmínek pro společenskou seberealizaci. Proto nelze jen odstraňovat co je neživotné, ale je nutné poskytnout Romům plnou možnost, aby se rovnocenně uplatnili. Globálně jde o překonání společenské zaostalosti, která plyne z historické zkušenosti, k němuž vede i jistá přiměřená forma užití společenského nátlaku na změnu společenského vědomí u těch vrstev, které zatím nejsou ještě s to nastolené změny pochopit. Konkrétní formou přiměřeného společenského nátlaku je například důsledné naplňování povinné školní docházky dětí.

Společenské zrovnoprávnění Romů je však pouze elementárním předpokladem pro další psychosociální přeměnu, která je dlouhodobá a má své vývojové fáze. K nim patří např. uvědomění o požadavcích které na ně společnost

---

¹⁴ Statistické přehledy o migraci - www.mvcr.cz/statistiky/migrace/.

klade, uvědomování o potřebě a praktické usilování o zařazení do pracovního procesu, sociální adaptace staré generace, záměrná výchova a vzdělávání mladé generace a paralelně rovněž systematické a cílevědomé informování neromského obyvatelstva včetně odborné přípravy budoucích učitelů na pedagogických fakultách na práci s romskými dětmi.¹⁵

Předpokladem úspěchu je i správný psychologický přístup k Romům. Ten spočívá jednak v respektu k jejich zvláštnostem, jednak v ohleduplném, ale cílevědomém a důsledném jejich přizpůsobování a formování podle požadavků doby a prostředí ve kterém žijí.

---

¹⁵ Výzkumný ústav práce a sociálních věcí - [www: vvpsv.cz](http://www.vvpsv.cz).

RESUMÉ

Celospolečenské změny, ke kterým došlo po roce 1989, měly na situaci romské menšiny dvojnásobný dopad. Na jedné straně byli Romové uznáni jako národnostní menšina, která má Ústavou garantována základní práva, a byly rovněž přijaty právní normy upravující postavení menšin. Zároveň Romové začali zakládat občanská sdružení a politické strany a vytvářejí tak vrstvu romské elity, která se dnes snaží o vybudování moderního romského národa. Na druhé straně došlo k výraznému zhoršení ekonomického a společenského postavení řady Romů, Ekonomická transformace způsobila prohlubování sociálních nerovností a některé vrstvy obyvatelstva se ocitly na okraji společnosti¹⁶. Zejména lidé, kteří byli v předchozích obdobích zaměstnáváni jako nekvalifikovaná pracovní síla, se nedokázali adaptovat na nové podmínky na trhu práce. Vytvořila se vrstva nezaměstnaných, kteří se stali závislími na systému státní sociální podpory a dostali se do koloběhu sociálního vyloučení (**nezaměstnanost = nízké příjmy = špatné bydlení = neplacení nájmu ...**). Ztrátou zaměstnání nebo bydlení bývají postiženi i lidé z majoritní společnosti. Vyvolává to otázku, proč oni v situaci sociálního vyloučení obvykle neskončí. Proč tedy právě specifická skupina chudých Romů potřebuje specifickou sociální službu? Je to zejména proto, že při snaze zlepšení své situace se Romové setkávají s nepoměrně většími překážkami ze strany majority: úřadů, škol, zaměstnavatelů. Mají často nízké vzdělání a potíže s komunikací na očekávané úrovni. Příslušníci české většinové společnosti mají obvykle výchovou ve škole a rodině silněji vštípené postoje, které je vedou k samostatnému vyřešení situace. Zároveň jsou více obklopeni lidmi, kteří to dokážou, a slouží jim jako pozitivní příklady. Naproti tomu děti rodičů, kteří během 90. let poznali, že je možné udržet se na živu jen z dávek sociální ochrany, už se samozřejmě na tyto dávky spoléhají. Většinou je to navíc doprovázeno pocitem, že jde o samozřejmou povinnost státu. Takový postoj je zbytečné morálně odsuzovat. Bylo by lepší věřit, že všichni mají stejné šance na úspěch, a tudíž i stejnou povinnost stát na vlastních nohou. Ve skutečnosti lidé z menšinového kulturního prostředí nemají na vybranou.

---

¹⁶ Multikulturní centrum Praha - [www: mks.cz](http://www.mks.cz)..

ANOTACE

Vyskočil, Radek: *Romská otázka jako morální a sociální problém.*

Bakalářská práce. Zlín: UTB, 2005, s. 39.

Bakalářská práce je zaměřena na rozbor historie romského etnika, jeho původ a příchod na naše území, na výchovné a sociální problémy. Samostatná kapitola se zabývá sociálními problémy Romů v Brně s uvedením romské kriminality.

Klíčová slova:

Romské etnikum, Romové, historie, Romský holocaust, výchovné a sociální problémy, romská rodina, romské dítě, romská kriminalita, kapesní krádeže.

ANNOTATION

Vyskočil, Radek: *The gypsy questions as ethical and social problems.*

The diploma work. Zlín: UTB, 2005, p. 39 .

The diploma work is sight on the problems of the case history of gypsy ethnic, of his rising and comming on our territory on allowance and social problems.

The independent chapter with behind-go the social problems of gypsy ethnic at City of Brno along introduction problems of this.

Keywords:

Gypsy ethnic, gypsy, history, holocaust, allowance and social problems, gypsy family, gypsy child, criminality of gypsy, robberies.

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

1. Barša, P. – Politická teorie multikulturalismu, 1. vydání, Brno 2003,ISBN-80-85456-06-5.
2. Bílek, P., Dufková, I.,Uhl, P., Zlámal, J.: Policie v multikulturní společnosti, 1. vydání, Praha 2003, ISBN-80-85647-06-8.
3. Dědič, M.: Výchova a vzdělávání cikánských dětí a mládeže. 2. vydání, Praha 1982, ISBNV 80-85602-70-1.
4. Gabal, I.: Národnostní menšiny ve střední Evropě . Konflikt nebo integrace, 1. vydání. Praha 1999,ISBN-80-7079-412-5.
5. Gabal, I., Václavíková Helšusová, L. : Migrace v rozšířené Evropě , konference na Pražském hradě 12.–14.9.2002, Praha 2002, ISBN-80-89456-05-2.
6. Hirt,T.,Jakoubek,M.(eds.): Soudobé spory o multikulturalismu: antropologická perspektiva, Plzeň 2005, ISBN-80-70791-2.
7. Hübschmannová M. : Základy romštiny, 1. vydání, Praha 1973, ISBN 80-85911-69-6.
8. Interkulturní vzdělávání, příručka nejen pro středoškolské pedagogy (Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s., v rámci projektu VARIANTY), Praha 2002, ISBN-80-856321-29-3.
9. Jakoubek, M. – Poduška, O.: Romské osady v kulturologické perspektivě, 1. vydání, Brno 2005, ISBN 80-85632-56-4.
10. Nečas, C.: Romové v českých zemích včera a dnes, 1.vydání, Masarykova univerzita Brno, červen 1994, ISBN 80-84764-70-5.
11. Policista v multikulturním prostředí, informační manuál Policie ČR, 1. vydání, Praha 2005, ISBN-80-903510-1-8.

12. Říčan, P.: S Romy žít budeme – jde o to jak, 1. vydání, Brno 1999,ISBN-80-206-0512-2.
13. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2002, MVČR, Praha 2003.
14. Statistické přehledy o migraci
[www:mvcr.cz /statistiky/migrace/](http://www.mvcr.cz/statistiky/migrace/)
15. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
[www: vvpsv.cz](http://www.vvpsv.cz)
16. Nadace rozvoj občanské společnosti
[www: nros.cz](http://www.nros.cz)
17. Multikulturní centrum Praha
[www: mks.cz.](http://www.mks.cz)